

IZVEŠTAVANJE DNEVNE ŠTAMPE O KRIMINALITETU: PERCEPCIJA ODRASLIH*

Hajdana Glomazić*
Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd

Cilj ovog rada je pružanje odgovora na pitanje kakva je percepcija odraslih o izveštavanju srpskih dnevnih štampanih medija o kriminalitetu. Materijal za analizu proizveden je u fokus grupama sa studentima Beogradskog univerziteta. Primenjen je postupak otvorenog kodiranja. Rezultati su pokazali da su u postupku analize izdvojene tri ključne kategorije: tabloidizacija i senzacionalizam u izveštavanju dnevnih srpskih štampanih medija o kriminalitetu, nekompetentnost novinara da izveštavaju o kriminalitetu i politički dirigovano – aferaško izveštavanje o kriminalitetu.

KLJUČNE REČI: mediji / medijsko izveštavanje / kriminalitet / dnevna štampa / štampani mediji

UVOD

Teoretičari se većinom slažu u pogledu moći i uticaja koji mediji ostvaruju na društvo navodeći da u većini društava oni funkcionišu kao faktori održavanja dominantnih društvenih vrednosti (Halloran, 1998). Moć medija upravo leži u njihovoj privilegiji da donose odluke šta će i na koji način predstaviti javnosti, kako će događaji biti interpretirani i ko i pod kojim uslovima će učestvovati

* Ovaj tekst je nastao kao rezultat na projektu "Kriminal u Srbiji: fenomenologija, rizici i mogućnosti socijalne intervencije" (broj 47011) koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS.

* E-mail: hajdana.ng@gmail.com

kod predstavljanja problema (Vreg, 2007). S druge strane, takođe, i društvo ima moć nad medijima, u formalnom i neformalnom smislu, što vremenom može voditi ka gubitku njihove autonomije (Vreg, 2007). Zloupotreba državne moći nad medijima ogleda se u intenciji vlasti da u njima politički interveniše kako bi ostvarila uticaj i osigurala sprovođenje sopstvenog političkog interesa¹. Jedna od očiglednih posledica političke intervencije u medijima je – njihova opšta tabloidizacija. Milivojević (2007) kaže da za razliku od zemalja u kojima tabloidizacija dnevne štampe predstavlja uglavnom sinonim za trivijalizaciju javnog života, u Srbiji ona ima i izrazito politički doprinos: u sprečavanju društva da napreduje na demokratskom putu. U tom kontekstu posmatrano, Prajsov (2011) stav prema kome svaki medijski sadržaj može biti upotrebljen za manipulaciju i instrumentalizaciju u političke svrhe, naročito ako se ima u vidu da senzacionalizam i zabava nikada nisu lišeni političkog značenja, deluje sasvim uverljivo.

Dnevni štampani mediji u Srbiji u najvećoj meri su prihvatili tabloidni način izveštavanja i može se reći da na celom medijskom tržištu postoji mali broj onih koji se i dalje mogu smatrati "ozbiljnom dnevnom štampom". Kada je reč o izveštavanju srpske dnevne štampe o kriminalitetu, ne može a da se ne primeti jedna veoma značajna promena u odnosu na raniji period izveštavanja o sličnim temama. Naime, primetno je da su teme koje se odnose na nasilje, iz crne hronike dospеле na udarna mesta u dnevnoj štampi - najčešće su na naslovnim stranama. Izveštavanje o privrednom kriminalitetu, finansijskim zloupotrebama i korupciji čiji su akteri bivši ili aktuelni političari, ili ljudi iz poslovnog sveta, takođe je rezervisano za naslovne strane dnevne štampe. Izveštava se, mahom, na tabloidan i senzacionalistički način (Tanjug, 2014). Etabliranje tabloidnog i senzacionalističkog obrasca izveštavanja o kriminalitetu u srpskoj dnevnoj štampi nije slučajno. Ono se, budući da je u sprezi sa politikom, najpre može shvatiti kao: pokušaj pripremanja javnosti da prihvati političke odluke²; obezbeđivanje političke

¹ U publikaciji *Pravni monitoring medijske scene u Srbiji* (ANEM, 2013) konstatuje se da država značajno finansijski interveniše u medijskom sektoru i na taj način drži medije pod kontrolom. Kao posledica je konstatacija se da je *medijski sistem zasnovan na zloupotrebi javnih sredstava zarad ostvarivanja uticaja na medije, u cilju ostvarivanja partikularnih interesa političke oligarhije*. (ANEM, 2013).

² Kada je izveštavanje o kriminalitetu u pitanju, dnevna štampa ima naročito značajnu ulogu. Primer intervjua sa prvoosuđenim za ubistvo premijera Zorana Đinđića pokazalo je da su štampani mediji u Srbiji, kao jedan od najvažnijih faktora kreiranja javnog mnjenja, imali veoma značajnu ulogu u "formiranju nedovoljno kritičkog stava prema kriminogenoj subkulturi" (Pavićević, 2009, str. 273). U štampanim dnevним novinama (Kurir) tendenciozno i sa (ne)skrivenim političkim ciljem pokušala se osporiti sudska odluka i relativizovati krivica osuđenog. Ovaj primer je paradigmatičan i pokazuje u

koristi određenoj grupaciji političara putem defamacije političkih protivnika; ostvarivanje finansijske koristi i podizanje tiraža kroz komercijalizaciju nasilja. Milivojević (2007) smatra da tabloide u Srbiji, za razliku od tabloida u drugim zemljama, povezuju tri zajedničke osobine: politički ili komercijalni motivi, trivijalizovanje politike i politička doslednost u tumačenju događaja. Međutim, dugotrajna orijentacija medija na snižavanje profesionalnih standarda kako bi se otvorio prostor senzacionalizmu i ugodilo političkim interesima, dovela je do pretežno negativne percepcije javnosti o njima (Džajls, 2011). Kakva je percepcija javnosti u Srbiji u pogledu izveštavanja dnevne štampe o kriminalitetu, tema je i ovog rada.

METOD, UZORAK I PROCEDURA

Cilj ovog istraživanja je pružanje odgovora na istraživačko pitanje kakva je percepcija mladih odraslih građana o izveštavanju srpskih dnevnih štampanih medija o kriminalitetu. Polazimo od pretpostavke da postoji kritički odnos odraslih prema izveštavanju srpske dnevne štampe o kriminalitetu.

U našem istraživanju podaci o percepciji građana, u vezi izveštavanja dnevne štampe o kriminalitetu, prikupljeni su pomoću šest fokus grupa. Materijal za analizu proizveden je u grupnim intervjuima (fokus grupama), pri čemu je za organizaciju i analizu podataka primenjen postupak otvorenog kodiranja. U postupku analize izdvojene su tri ključne kategorije: tabloidizacija i senzacionalizam u izveštavanju štampanih medija u Srbiji o kriminalitetu, nekompetentnost novinara da izveštavaju o kriminalitetu i politički dirigovano – aferашko izveštavanje o kriminalitetu.

Kriminalitet, u širem smislu, ne podrazumeva samo radnje koje predstavljaju krivično delo, već ceo kontekst u okviru koga je došlo do kriminalnog ponašanja, uključujući i posledice kriminaliteta (Ignjatović, 2011). U radu, pod kriminalitetom podrazumevamo različite oblike kriminalnog ponašanja kao što su: delikti nasilja, imovinski delikti, privredni kriminalitet, organizovani kriminalitet, politički kriminalitet, seksualna delinkvencija, maloletnička delinkvencija i recidivizam (Ignjatović, 2011).

U našem istraživanju učestvovala su 52 studenta osnovnih studija Beogradskog univerziteta. Studenti: Filozofskog fakulteta, Filološkog fakulteta, Pravnog fakulteta, Ekonomskog fakulteta. Grupe su formirane

kolikoj meri štampani mediji, danas većinom tabloidi, mogu imati ulogu definisanju medijske i društvene agende (Milivojević, 2007).

tako da se vodilo računa da u njima učestvuje približno jednak broj ispitanika. U tri grupe je bilo po osam, u dve devet, dok je u jednoj bilo deset ispitanika. Trajanje grupnog intervjua u proseku je bilo dva sata i petnaest minuta. Istraživanje je sprovedeno tokom meseca septembra 2014. godine.

Učesnici u fokus grupama su vodili razgovor o načinu na koji dnevni štampani mediji u Srbiji izveštavaju o svim događajima vezanim za kriminalitet, teške oblike nasilja i korupciju. Prilikom analize vodilo se računa da ispitanici stave fokus na štampana izdanja dnevnih novina ili njihova internet izdanja.

REZULTATI

Rezultati su pokazali da je tokom analize dobijenog sadržaja identifikovano nekoliko kategorija narativa učesnika istraživanja koje ćemo u daljem tekstu detaljnije predstaviti.

Prvu kategoriju smo nazvali - tabloidizacija i senzacionalizam u izveštavanju srpskih dnevnih štampanih medija o kriminalitetu, drugu - nekompetentnost novinara da izveštavaju o kriminalitetu, dok smo treću označili kao - *politički dirigovano* – aferaško izveštavanje o kriminalitetu.

Tabloidizacija i senzacionalizam u izveštavanju dnevne štampe u Srbiji

Iz narativa učesnika istraživanja može se zaključiti da oni smatraju da u srpskim dnevnim štampanim medijima dominira tabloidni način izveštavanja, uz prateći senzacionalizam, o svim temama uključujući i teme iz oblasti kriminaliteta. Ova kategorija odnosi se na doživljaj učesnika da postoji opšta konfuzija u izveštavanju srpskih štampanih medija o kriminalitetu kao i da je došlo do opšteg pada kvaliteta medijskih sadržaja. Takođe, prisutan je doživljaj nepoverenja u izveštavanje srpskih štampanih medija i sumnja u istinitost plasiranih informacija. Nadalje, percepcija ispitanika je da tabloidno i senzacionalističko izveštavanje o osetljivim temama kao što je kriminal, neminovno vodi ka ugrožavanju ljudskih prava svih aktera događaja, i počinioca i žrtava, pri čemu se dovodi u pitanje empatičnost samih izveštača.

Ova centralna kategorija u sebe uključuje i nekoliko potkategorija a to su: *tabloidni sadržaji, ugrožavanje ljudskih prava i odsustvo empatije prema žrtvama.*

Tabloidni sadržaji

Ova potkategorija se odnosi na percepciju učesnika istraživanja o kvalitetu sadržaja srpskih dnevnih štampanih medija koji se odnose na teme iz sfere kriminaliteta. Osnovna percepcija učesnika je da se iz sadržaja o konkretnom slučaju ne može zauzeti stav jer je pre svega tačnost informacija često upitna; društvene mreže postaju alternativni (pouzdaniji) izvori informisanja (Tabela broj 1, primer 1). Objavljivanje informacija čija se tačnost ne proverava kod naših učesnika izaziva doživljaj zbuđenosti i nepoverenja u medije (Tabela broj 2, primer 2). Takođe, učesnici u istraživanju ocenjuju da senzacionalizam u izveštavanju o teškim krivičnim delima zmagljuje suštinu samog događaja, te se stiče utisak da je uloga štampe promocija nasilja (Tabela broj 3, primer 3).

Tabela 1: Isečak iz sheme kodiranja: tabloidni sadržaji

Narativ	Inicijalno kodiranje
Primer 1. Ja stvarno ne znam šta da mislim o tim sadržajima i onome šta sam pročitao... to je sve tabloidno , to su uvek neki čudni izvori, cure informacije iz policije, ko tu kome smešta stvarno ne znam... Nekad pomislim da u tim informacijama nema ni zrna istine...sad su društvene mreže jedino mesto gde se nešto može saznati (FG 1).	Konfuzija – tabloidni sadržaji; sumnja u istinitost informacija; društvene mreže kao alternativa
Primer 2. Najblaže rečeno ja sam uvek zbuđena kad treba da procenim šta se zaista desilo . Naučila sam da ne verujem svemu što pročitam , mnogo je konfuzno... sad izveštavaju iz minuta u minut a ništa nije provereno (FG 3).	Zbuđenost, nemogućnost procene šta se zaista dogodilo; nov način izveštavanja (iz minuta u minut)
Primer 3. Ovde su svi postali tabloidi , ništa nije sveto... Eto, skoro je bio jedan slučaj otmice... svi jure tiraž , kao da ih nije briga šta pišu, tragedije prodaju novine... Svaka vest mora da bude senzacija, samo senzacija , kao da se utrkuju ko će više da promoviše nasilje (FG 3).	Tabloidno izveštavanje i senzacionalizam u funkciji promocije nasilja

Ugrožavanje ljudskih prava

Ova potkategorija odnosi se na percepciju učesnika istraživanja u pogledu ugrožavanja privatnosti aktera konkretnih događaja. U ovoj potkategoriji dominira doživljaj učesnika istraživanja da se prilikom izveštavanja o teškim krivičnim delima ugrožavaju ljudska prava na obe strane (počinioca i žrtve), te da se ozbiljno odstupa od profesionalne etike. Objavljivanje fotografija na naslovnica uz uvredljive komentare učesnici istraživanja doživljavaju neprofesionalnim i to smatraju kršenjem osnovnih ljudskih prava (Tabela broj 2, primer 1). Manir da se objavljuju puna imena i prezimena žrtava uprkos činjenici da su maloletne, od strane učesnika istraživanja se smatra kršenjem zakona (Tabela 2, primer 2). Učesnici istraživanja primećuju da postoji razlika u izveštavanju o ovim teškim događajima između takozvanih ozbiljnih medija i tabloidne štampe (Tabela 2, primer 3).

Tabela 2: Isečak iz sheme kodiranja: ugrožavanje ljudskih prava

Narativ	Inicijalno kodiranje
Primer 1. To sa objavljivanjem fotografija je čudno , ti naslovi, uvrede, nemam reči... kad čujem da se desilo nešto strašno dešava mi se da na kiosku neću da pogledam u novine da se ne bih potresla...već znam šta objavljuju, pa to je kršenje osnovnih ljudskih prava te nesretne dece (FG 2).	Objavljivanje fotografija (maloletnika), kršenje ljudskih prava
Primer 2. Ja stvarno ne znam ko tamo radi, ko može da piše na taj način, da objavljuje puna imena i prezimena maloletnika...znaju li oni da krše zakon ili ih nije briga samo da zadovolje gazdu... isto se ponašaju i prema zločincima i prema žrtvama (FG 1).	Objavljivanje punih imena i prezimena maloletnika kao kršenje zakona; i zločinci i žrtve su pod "udarom javne reči"
Primer 3. Nisu svi isti, ne raguju se svi žrtvama... Mislim, ipak kad je u pitanju to o čemu pričamo, ipak postoji razlika između tabloida i ozbiljnih novina , na primer ne izveštava <i>Politika</i> isto kao <i>Kurir</i> ...tamo (u <i>Politici</i> , prim aut.) se vidi da ima nekog zanata ...(FG 4).	Razlika u izveštavanju između tabloida i ozbiljnih novina; u ozbiljnim novinama <i>prepoznavanje zanata</i>

Odsustvo empatije prema žrtvama

Ova potkategorija odnosi se na konstrukcije narativa *tabloidizacija i senzacionalizam* u okviru kojih se kao značajno izdvojilo - odsustvo empatije prema žrtvama. Percepcija ispitanika je da je potrebna izvesna doza empatije prilikom izveštavanja o teškim nesrećama i nasilju, ali da u izveštavanju dominiraju bombastični naslovi kojima se pokazuje upadljivo odsustvo uvažavanja dostojanstva žrtava (Tabela broj 3, primer 1). Doživljaj naših ispitanika je da ekskluzivnost same vesti postaje važnija od elementarnog ljudskog saosećanja sa tuđom nesrećom, sa žrtvama nasilja (Tabela broj 3, primer 2). Takođe, percepcija je da uzimanje izjava od ljudi pogođenih nekom nesrećom i izveštavanje o tome najčešće poprimaju senzacionalistički ton i najčešće je neprimereno (Tabela broj 3, primer 3).

Tabela 3: Isečak iz sheme kodiranja:odsustvo empatije prema žrtvama

Narativ	Inicijalno kodiranje
Primer 1. Bombastični nasloviko piše te naslove... te ljude kao da ništa ne može da uznemiri...i kako se samo toga dosete... kao da hoće da srozaju svačije dostojanstvo, naročito žrtava ... (FG 6)	Bombastični naslovi u funkciji srozavanja dostojanstva žrtava
Primer 2. Znete ono kada izveštavaju o nekom groznom događaju, sve neka patelika, ali ti suštinski vidiš da njih to ne dotiče, nema trunke saosećanja , kao da samo misle kako da naprave ekskluzivu od toga ... pa šta su samo radili sa onom devojčicom i njenim roditeljima...bruka. Znete, svi se pravdaju da to traži publika, e pa ne tražimo, hvala, ne treba ... (FG 2).	Bez saosećanja sa žrtvama nasilja; ekskluzivnost vesti kao prioritet; senzacionalizam nije zahtev publike
Primer 3. To je tako bizarno ... ono kad saopštavaju i slikaju ljude koji su doživeli neku tragediju...mislim, znaš, meni se čini kao da šta god ovi ljudi da kažu, da će oni to nekako da preokrenu, pa mislim... to jednostavno mora da bude senzacija... tu se nekako zaboravlja na patnju, na tišinu, na ljudskost ... (FG 3)	Bizarno; senzacija kao imperativ; zaboravljena ljudskost

Nekompetentnost novinara da izveštavaju o kriminalitetu

Sledeća kategorija formulisana na osnovu dobijenih podataka nosi naziv – nekompetentnost novinara da izveštavaju o kriminalitetu. Ova kategorija podrazumeva sumnju u kompetencije novinara da izveštavaju o kriminalitetu. Takođe, ovu kategoriju obeležila je upitanost učesnika istraživanja ko odobrava ovakav način izveštavanja o kriminalitetu i u kakvoj je to vezi sa novinarskom etikom. Ovom kategorijom obuhvaćene su tri potkategorije koje smo definisali kao: *ko može biti novinar, ima li urednika i novinarska etika*.

Ko može biti novinar

Ova potkategorija odnosi se na konstrukcije narativa koje govore o kompetencijama novinara da izveštavaju o temama vezanim za kriminal (Tabela broj 4, primer 1). Dalje konstrukcije se odnose na percepciju učesnika u istraživanju u pogledu štetnih poruka koje se šalju u slučajevima nekompetentnog izveštavanja o kriminalitetu (Tabela broj 4, primer 2). Najzad, doživljaj ispitanika je da ne izveštavaju svi na isti način i da postoje razlike među novinarima u pogledu stručnosti (Tabela broj 4, primer 3).

Tabela 4: Isečak iz sheme kodiranja: ko može biti novinar

Narativ	Inicijalno kodiranje
Primer 1. Novinari kao ne moraju da imaju fakultet... možda i imaju...slušao sam neku kao novinarku šta priča... realno, za ovakve novine i ne treba fakultet... mislim da naši novinari nisu obučeni da izveštavaju o ovakvim temama , valjda se i to negde uči...(FG4).	Formalno obrazovanje novinara se odražava na kvalitet izveštavanja; nisu obučeni da izveštavaju o kriminalu
Primer 2. Kada novinari ne rade dobro svoj posao i promovišu kriminalce u nekakve heroje , hrabre momke...to je opasno, tako se šalju opasne poruke mladima... (FG1).	Nekompetentno izveštavanje o kriminalitetu kontraproduktivno za društvo
Primer 3. Ja imam utisak da mi samo mislimo na tabloide kad pričamo o novinarima...nisu svi tabloidni...tačno je da ima raznih... ima odličnih primera kada se vidi da novinari stvarno znaju o čemu pišu... (FG 3).	U oceni dnevne štampe prisutna direkcija na tabloide; razlike postoje – nisu svi isti

Ima li urednika

U potkategoriji – ima li urednika - konstrukcije se odnose na upitanost učesnika u istraživanju ko dozvoljava tabloidno izveštavanje o kriminalitetu, uočava se zbunjenost u pogledu načina na koji mediji funkcionišu (Tabela broj 5, primer 1). Takođe, doživljaj učesnika je da postoji odsustvo kontrole i selekcije vesti pre nego što se pojave u štampi, te shodno tome ostaje apsolutno nejasna uloga urednika (Tabela broj 5, primer 2). Najzad doživljaj ispitanika je da novinari nisu nikome odgovorni

za ono što napišu, pa se apeluje na uspostavljanje odgovornosti novinara i urednika prema javnosti (Tabela broj 5, primer 3).

Tabela 5: Isečak iz sheme kodiranja: ima li urednika

Narativ	Inicijalno kodiranje
Primer 1. Kad vidim kako mediji pišu o nekim tragičnim događajima, znaš ono, pitaš se ko ovo kontroliše ...kako to uopšte funkcioniše. Mislim, ja ne znam ništa o tome, ali evo sad bih baš volela da znam... kako to funkcioniše , baš me zanima, je li zna neko...(FG 5).	Zbunjenost u pogledu načina funkcionisanja dnevne štampe
Primer 2. Meni je sve to nekako haotično , kao da nema nikoga ko je pametniji, ko zna bolje šta treba... čista konfuzija u izveštavanju o ovim temama, da li stvarno ima neko ko tamo čita te vesti pre nego što izađu (FG 4).	Doživljaj odsustva kontrole i selekcije vesti; nejasna uloga urednika vesti
Primer 3. Ne znam kako to funkcioniše , ali vidim da kad se desi neko izivljavanje u novinama, niko nije odgovoran, mora da postoji neko kome će polagati račune, i novinari i uredništvo... odgovorni su prema javnosti ...(FG 2).	Uspostavljanje odgovornosti novinara i uredništva; odgovornost prema javnosti

Novinarska etika

U ovoj potkategoriji doživljaj učesnika istraživanja je da je novinarska etika u krizi i da je uzrok takvog stanja u profesiji loš materijalni položaj novinara (Tabela broj 6, primer 1). Dalje, percepcija učesnika je da postoji neka vrsta povezanosti između izveštavanja o kriminalitetu i *potkupljivosti* novinara; percepcija ispitanika ide ka tome da se novinari plaše onih o kojima pišu (Tabela broj 6, primer 2). Takođe, percepcija učesnika istraživanja je da tabloidizacija i "žutilo" odnose prevagu nad etičnošću novinara, ali i da ne treba praviti generalizacije (Tabela broj 6, primer 3).

Tabela 6: Isečak iz sheme kodiranja: ima li urednika

Narativ	Inicijalno kodiranje
Primer 1. Kakva novinarska etika...ja nisam čula da to funkcioniše , niko ne sme ništa da kaže ni da pita... novinari su potkupljivi jer nemaju lov , etika više u ovom društvu ne stanuje... (FG 2).	Finansijska situacija novinara kao razlog za nedostatak etike
Primer 2. Ti novinari što izveštavaju o kriminalu, oni su najpotkupljiviji, ili se plaše pa pišu šta kriminalci hoće (FG 1).	Posebne relacije između izveštavanja o kriminalitetu i etičnosti novinara; strah od aktera događaja o kojima se izveštava
Primer 3. Nije sve tako crno, ima slučajeve ...ne mogu sad da se setim...ali problem je to žutilo u štampi i ti tabloidi...to je problem... ima onih koji se trude da budu pošten , malo, ali se trude...sad se to se ne isplati, ne plaća se, većina je tabloidna ... (FG 6).	Apel da se ne prave generalizacije iako je utisak da prevladava tabloidni način izveštavanja o kriminalitetu

POLITIČKI DIRIGOVANO – AFERAŠKO IZVEŠTAVANJE O KRIMINALITETU

Poslednja kategorija koja je formulisana kao - *politički dirigovano* – *aferaško izveštavanje o kriminalitetu* – u najvećoj meri predstavlja negativan odnos učesnika istraživanja prema izveštavanju štampanih

medija o privrednom kriminalu i korupciji. Njihova percepcija je da se uglavnom, pod političkim pritiskom, u dnevnoj štampi aferiški i selektivno izveštava o slučajevima privrednog kriminaliteta i korupcije, te gubi granica između informisanja i dezinformisanja, čime se povećava konfuzija u društvu. Tri potkategorije koje su se izdvojile u okviru ove kategorije su: aferiško novinarstvo, štampani mediji u službi politike i strah od medija (ili mediji kao batina u rukama političkih neistomišljenika).

Aferiško novinarstvo

Ova potkategorija odnosi se na doživljaj ispitanika da se informacije o privrednom kriminalitetu plasiraju u vidu afere (Tabela broj 7, primer 1). Nadalje, ispitanici smatraju da se afere iznenada pojavljuju i isto tako nestaju, politički dirigovano, uvek bez epiloga (Tabela broj 7, primer 2). Na posletku, u ovoj potkategoriji prisutan je doživljaj nepoverenja u medijske izveštaje o ovim i sličnim temama, postoji sumnja u namerno dezinformisanje javnosti (Tabela broj 7, primer 3).

Tabela 7: Isečak iz sheme kodiranja: aferiško novinarstvo

Narativ	Inicijalno kodiranje
Primer 1. Ovde se u medijima samo prefi tajkunima, a ništa se ne radi... kad ti se neko u politici zameri ti mu napraviš aferu, pa u novine... u novinama se hapsi, sudi, linčuje... a niko ne zna šta je stvarno od toga tačno... samo afere kad nekome zatreba (FG 2).	Sprega politike i medija u cilju stvaranja konfuzije; afere po potrebi
Primer 2. Samo vidiš neki haos, traje dva dana, onda ništa. Ne znam da li se neko ovde seća šta se desi posle sa tim aferama... niko nije osuđen, nikome ništa...tu se najbolje vidi politički pritisak (FG 5).	Afere bez epiloga kao deo političkog pritiska
Primer 3. Ja tu ne znam šta je ispravno, ili da ništa ne verujem, ili da svemu verujem, nema šanse da provališ šta je stvarno tačno, to je stvar tvog izbora da li ćeš da veruješ u afere...ne znaš da li te novine informišu ili dezinformišu (FG4).	Opadanje poverenja u medije i gubljenje granice između informisanja i dezinformisanja

Štampani mediji u službi politike

Ova potkategorija odnosi se na doživljaj učesnika istraživanja da se u štampanim medijima upravlja iz sfere politike (Tabela broj 8, primer 1). Takođe, percepcija ispitanika je da postoji nezavisna dnevna štampa, imuna na uticaj politike, ali ne znaju da navedu o kojima je reč (Tabela broj 8, primer 2). Na kraju, ova potkategorija se odnosi na to da ispitanici smatraju da postoji sprega novinara i političara, pa se o korupciji i kriminalu u politici selektivno izveštava, i to onda kada to nekome iz vlasti odgovara (Tabela broj 8, primer 3).

Tabela 8: Isečak iz sheme kodiranja: štampani mediji u službi politike

Narativ	Inicijalno kodiranje
Primer 1. Pa znamo da ćemo saznati o kriminalu ovih odozgo samo kada se to naredi... u novinama se se o tome piše samo kad se naredi... zato što je to najefikasnije kada se u novinama objavi, na naslovnoj strani (FG 3).	Upravljanje štampom iz politike kao najbolji način ostvarivanja uticaja
Primer 2. Mi ne znamo da nabrojimo te neke novine koje su kao nezavisne , nemaju veze sa političarima, kao mogu da pišu šta treba...o kriminalu, da istraže...ali ima i toga... (FG 1)	Ko su nezavisne novine
Primer 3. Dok su na vlasti onda oni imaju svoje novinare...oni pišu o aferama drugih , onda kad oni drugi dođu oni imaju iste te novinare ...oni pišu šta oni hoće...oni misle da smo mi totalno ludi (FG 6).	Selektivno izveštavanje, sprega novinara i političara

Strah od medija ili štampani mediji kao batina u rukama političkih neistomišljenika

U ovoj potkategoriji doživljaj ispitanika je sličan kao i u prethodne dve, samo je još nešto konkretniji. Osnovni doživljaj je da postoji problem sa postavljanjem granica u smislu dozvoljeno – nedozvoljeno pisanje štampe (Tabela broj 9, primer 1). Zatim, percepcija je da se politička neloyalnost plaća skarednim naslovima i blaćenjem političkih protivnika u štampanim medijima (Tabela broj 9, primer 2). Najzad, doživljaj učesnika u istraživanju je da su naslovne strane štampanih medija najefikasnije sredstvo za diskvalifikaciju političkih protivnika (Tabela broj 9, primer 3).

Tabela 9: Isečak iz sheme kodiranja: strah od medija ili štampani mediji kao batina u rukama političkih neistomišljenika

Narativ	Inicijalno kodiranje
Primer 1. Mi ne znamo šta treba, šta je dozvoljeno a šta nije... ovde je sve dozvoljeno, mi ne znamo gde je granica i kako se to rešava (FG 4)	Ne znamo šta je dozvoljeno, a šta ne; kako se rešava pitanje <i>granice slobode</i>
Primer 2. Kad ti se neko zameri ti ga provučesh kroz blato u novinama ...kao krao je...i ništa...mi onda verujemo ili ne verujemo i eto... (FG 3)	Novine kao instrument u rukama politike; mi verujemo ili ne verujemo
Primer 3. Nema tu nikakvog bogznašta sadržaja, naslov , udri po nekome ko ti smeta i gotovo... ko će to posle da proverava, niko... naslovne strane su doslovno batina u rukama političara (FG 1).	Naslovne strane dnevnih novina kao batina u rukama političara

DISKUSIJA

Kao što se iz rezultata može videti izdvojile su se tri centralne kategorije u narativima učesnika u istraživanju u pogledu njihove percepcije o izveštavanju dnevne štampe o kriminalitetu, i to: tabloidizacija i senzacionalizam u izveštavanju srpskih dnevnih štampanih medija o

kriminalitetu, nekompetentnost novinara da izveštavaju o kriminalitetu i politički dirigovano – aferaško izveštavanje o kriminalitetu.

Važno je reći da su prilikom razgovora učesnika, s vremena na vreme, nastajale teškoće u smislu pokušaja da se razgovor usmeri usko na temu o izveštavanju dnevnih štampanih medija o kriminalitetu. Naime, ispostavilo se da je sama tema bila veoma inrtigantna našim sagovornicima, tako da su tokom razgovora imali potrebu da se o njoj šire odrede. U tom smislu, ocene koje su ispitanici dali o štampanim dnevnim novinama i načinu na koji one izveštavaju o kriminalitetu, mogu biti i deo njihovog šireg stava o medijima. Takođe, važno je napomenuti da se na osnovu inicijalnog pitanja - koje štampane dnevne novine ispitanici čitaju i u kojoj formi (štampana ili internet izdanja) - moglo zaključiti da su oni u najvećoj meri usmereni na internet izdanja dnevnih novina. Najčešće posećuju sajtove *Blica*, *Kurira* i *Alo*, a ređe internet izdanja *Politike* i *Danasa*. Novine koje najčešće čitaju u štampanom izdanju su: *24 sata*, i *Informer* (u internet izdanju može se videti samo naslovna strana; neki ispitanici su rekli da im je dovoljno da pogledaju samo naslovnu stranu, "ionako ostatak sadržaja ničemu ne vredi"). Iz odgovora studenata se videlo da prate dnevnu štampu, ali retko kupuju novine. Najčešće se informišu putem internet izdanja štampanih medija, internet portala koji prenose vesti iz dnevnih novina, dnevnih novina koje roditelji kupuju ili koje su na raspolaganju u kafićima koje posećuju (u većini kafića nude se besplatno sva dnevna izdanja štampanih medija). Interesantan podatak je i to da je većina učesnika u istraživanju rekla da su društvene mreže (Facebook, Twitter) važni izvori informisanja o dnevno-političkim temama, što se pokazuje i u nekim drugim istraživanjima (Biro za društvena istraživanja, 2013), ali i o kriminalitetu, naročito kada su u pitanju teži slučajevi kriminaliteta koji skreću pažnju javnosti. Razgovori sa vršnjacima i ostalim referentnim grupama imaju ulogu u načinu na koji se formira mišljenje o nekom medijski važnom događaju, na šta upućuju i neka ranija istraživanja (Džajls, 2011).

U suštini, može se reći da naši ispitanici izveštavanje u štampanim dnevnim novinama o kriminalitetu doživljavaju kao konfuzno, tabloidno i senzacionalističko. Izraženo je nepoverenje u tačnost informacija koje objavljuju dnevni štampani mediji, naročito kada su u pitanju afere vezane za korupciju i delikte nasilja. U proteklom periodu javnost su potresla nekoliko teška slučajeva korupcije i nasilja što je bio oslonac za učvršćivanje negativne percepcije naših ispitanika o izveštavanju dnevne štampe o kriminalitetu. Opšte mišljenje je da se štampani mediji bore za opstanak na tržištu zbog čega prihvataju koncept tabloidnog načina izveštavanja, te se na taj način

smanjuje razlika između takozvanih ozbiljnih medija i tabloida. Ovakav način izveštavanja medija rezultira zbunjenošću i nemogućnošću da se proceni šta se zaista dogodilo, pa naši ispitanici konstatuju **da su naučili da ne veruju medijima**. Upravo to nepoverenje u izveštavanje štampanih medija o kriminalitetu upućuje mlade ljude na alternativne izvore informisanja kao što su društvene mreže. Ovi podaci mogu biti polazište za neko dublje istraživanje kojim bi se ispitivali uzroci i posledice lošeg stanja u štampanim medijima. S tim u vezi može se problematizovati i pitanje da li dnevni štampani mediji u Srbiji zaista ispunjavaju svoju obavezu i svoju društvenu funkciju na dostojan način.

Rezultati su takođe pokazali da se nekorektno izveštavanje o nasilju i kriminalu dživljava kao promocija nasilja, uz svojevrсно kršenje ljudskih prava. U svim grupama percepcija je da mediji svoje neprofesionalno izveštavanje o slučajevima teškog nasilja, te odsustvo empatije u odnosu čak i na žrtve nasilja, opravdavaju potrebom publike za senzacijom, što kategorički odbijaju da prihvate.

Kao posledica tabloidnog načina izveštavanja stvorena je negativna percepcija prema kompetentnosti samih novinara, pa i u pogledu izveštavanja o temama vezanim za kriminalitet. Osnovna percepcija je da novinari nemaju dovoljno znanja i osetljivosti za izveštavanje o delikatnim temama sa kojima se susreću, te da je u potpunosti zakazala novinarska etika. Uočljiva je potreba ispitanika da se ograde od generalizacija i da podvuku da ipak postoje štampani mediji koji korektno obavljaju svoju ulogu.

Tokom razgovora se kao posebna tema vezana za kriminalitet izdvojio deo koji se odnosi na korupciju i privredni kriminal. Osnovni utisak je da ispitanici izveštavanje medija o ovim temama veoma loše procenjuju smatrajući da se informacije iznose selektivno jer su štampani mediji u službi politike. Takođe, ispitanici veruju da su afere koje se pojavljuju u štampanim medijima samo način na koji se disciplinuju politički protivnici, te da su dnevne novine postale *batina u rukama političara*. Iz ovoga bi se moglo zaključiti da ova grupacija prepoznaje manipulativni karakter medija.

Kao što se iz rezultata može videti, kod učesnika istraživanja je naglašeno nezadovoljstvo stanjem u medijima i izražena povećana kritičnost u pogledu izveštavanja dnevne štampe o kriminalitetu. Izražavamo sumnju da bi se ovakav rezultat ponovio u slučaju da je uzorak selektovan na drugačiji način. Ovde se, ipak, radi o uzorku koji čine studenti (i to većinom društveno-humanističkog usmerenja), dakle o grupi mladih odraslih ljudi, višeg obrazovnog postignuća u odnosu na stanje u opštoj populaciji, visokomotivisanim da učestvuju u debatama o društveno značajnim pitanjima, što ujedno može predstavljati i ograničenje ovog istraživanja.

Međutim, smatramo da ove faktore, ipak, treba istaći kao značajne za kritičko iščitavanje medija, a na povezanost obrazovanja i kritičkog iščitavanja medija upućuju i neka druga istraživanja i autori (Poter, 2011).

ZAKLJUČAK

Na osnovu rezultata i diskusije može se izvesti osnovni zaključak da mladi odrasli (studenti) imaju negativan odnos prema načinu na koji štampani mediji izveštavaju o kriminalitetu, nasilju i korupciji i opažaju manipulativni karakter medija. Njihova percepcija je u najvećoj meri generisana činjenicom da se o ozbiljnim i društveno važnim temama izveštava na tabloidan i senzacionalistički način, uz politički pritisak. Odgovornost za takav način izveštavanja srpskih dnevnih štampanih medija učesnici s jedne strane pripisuju neobučeniosti novinara da izveštavaju o ovim temama i pritisku tržišta, dok s druge strane kao deo tog problema vide involviranost politike u rad štampanih medija, odnosno uticaj vlasti na njihovu uređivačku politiku.

REFERENCE

- (1) ANEM Publikacija VIII (2013). *Pravni monitoring medijske scene u Srbiji*. Beograd. Dostupno na: <file:///D:/My%20Documents/Downloads/Publikacija%20VIII%20DEF.doc.pdf>. Pristupljeno 20.10.2014.
- (2) Biro za društvena istraživanja (2013). *Medijska pismenost u Srbiji*. Beograd. Dostupno na: <file:///D:/My%20Documents/Downloads/BIRODI%20izvestaj%20Medijska%20pismenost.pdf>. Pristupljeno 18.10.2014.
- (3) Džajls, D. (2011). *Psihologija medija*. Beograd: Clio
- (4) Halloran, J.D. (1998). *Mass Communication Research: Asking the Right Question*. In: Hansen, A., S. Cottle, R. Negrine eds. 1988. *Mass Communication Research Methods*. London: Macmillan Press.
- (5) Ignjatović, Đ. (2011). *Kriminologija*. Beograd: Dosije
- (6) Milivojević, S. (2007). *Tabloidizacija dnevne štampe. Sloboda i nezavisnost medija: između klijentelizma, vlasništva i komercijalizacije*. Sarajevo: Mediacentar. Dostupno na: <http://www.media.ba/bs/menadzment-novinarstvo/tabloidizacija-dnevne-stampe-u-srbiji>. Pristupljeno 28.10.2014.
- (7) Pavićević, O. (2009). *Mediji kao oglašivači kriminalaca – slučaj Milorada Ulemeka Legije*. U: Blagojević, M. i Stevanović, Z. (Ur.)

- Prevenција kriminala i socijalnih devijacija. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, str. 273-291.
- (8) Pofer, Dž. (2011). *Medijska pismenost*. Beograd: Clio
- (9) Prajs, S. (2011). *Izučavanje medija*. Beograd: Clio
- (10) Tanjug (2014). Naslovne strane "Kurira" kao izložbeni eksponati. 22.02.2014. Dostupno na:
<http://www.tanjug.rs/fotodet.aspx?gallID=119703>. Pristupljeno 21.10.2014.
- (11) Vreg, F. (2007). Medijske teorije i stvarnost. *Informatologija*. Vol. 40, No. 3, str. 173-179.

DAILY PRESS REPORTS ON CRIMINALITY: ADULT'S PERCEPTION

The aim of this paper is to provide answers to the question what is the perception of the adult population on Serbian daily newspapers reporting on crime. Material for analysis was prepared by focus groups with students of Belgrade University. We used an open-coding process. The results showed that in the process of analyzing three key categories were isolated: tabloidisation and sensationalism in Serbian daily newspapers reporting on crime, the incompetence of journalists to report on crime and politically orchestrated - scandal-stained reporting on crime.

KEYWORDS: media / media coverage / crime / daily press / print media